

Отже, євроінтеграційні прагнення вітчизняного бізнесу спонукають до реформ, модернізації та вдосконалення, сприяючи розвитку економіки та підвищенню конкурентоспроможності України на міжнародній арені. Насиченість та інтенсивність інформаційних потоків вимагають систематизації й уніфікації даних для забезпечення ефективності управління бізнесом. Принципово новою концепцією інформації й управління є контролінг. Як система управління контролінг реалізує синтез елементів обліку, аналізу, контролю, планування задля оперативного і стратегічного управління процесами досягнення цілей.

Література

1. Кашчена Н.Б. Контролінг у системі управління економічною активністю торговельного підприємства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2019. Вип. 2(30). С. 89-101. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/2791>
2. Кашчена Н. Б. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною активністю підприємств торгівлі: теорія, методологія, практика: монографія. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2021. 389 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/33905>

References

1. Kashchena N. B. Controlling in the system of managing economic activity of a trading enterprise. Economic strategy and prospects for the development of trade and services. 2019. Issue 2(30). P. 89-101. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/2791>
2. Kashchena N. B. Accounting and analytical management of the economic activity of trade enterprises: theory, methodology, practice: monograph. Kharkiv: I. S. Ivanchenko Publishing House, 2021. 389 p. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/33905>

Коваленко Д.О.
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Решитько Т.В.
к. е. н., доцент
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ВПЛИВ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Існує багато визначень прямих іноземних інвестицій (ПІІ), але найбільш детальним є визначення Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Експерти ОЕСР визначають прямі іноземні інвестиції як «інвестиції з довгостроковими відносинами між прямим інвестором та суб'єктом господарювання в іншій країні. Завдяки досягненню своєї мети - отримання довгострокової вигоди - прямий інвестор виявляє тривалий

інтерес до підприємства прямого інвестування, що працює в іншій країні, контролює його діяльність і здійснює вирішальний вплив на його управління. Тому він є активним стратегічним інвестором і діє як підприємець. Передбачається, що для цього потрібно 10% або більше звичайних акцій або акцій з правом голосу, залежно від ступеня їх поділу серед власників» [1]. У деяких ситуаціях допускається гнучке трактування нижньої межі. Прямий інвестор є як власником суми своїх інвестицій, так і розпорядником усіх активів даного економічного суб'єкта [2].

Загалом, ПІІ – це порядок дій, за допомогою якого резиденти або компанії однієї країни походження (іноді її називають «країною походження») набувають права власності на активи з метою контролю виробництва, розподілу та іншої діяльності компанії в іншій країні, країна, тобто приймаюча країна (іноді її називають «іноземною країною»). З економічного погляду ПІІ - це механізм передачі ресурсів, включаючи фінансовий капітал, а також технології та людські ресурси, через національні кордони, зберігаючи їх під контролем материнської компанії. Визначення ПІІ набуває різного значення залежно від того, з точки зору іноземного інвестора чи приймаючої країни. Однак, як зазначає І. Муса, «є щось спільне в обох перспективах: а) існує контроль через значне володіння акціонерним капіталом; б) відбувається переміщення частини активів компанії, виробництва або продажів до країни перебування» [3].

Міжнародний валютний фонд (МВФ) розглядає інвестицію як ПІІ, якщо вартість інвестиції становить не менше 10% від загальної вартості активів підприємства або мінімум 10% звичайних акцій [4, с. 176].

Участь не менше 10% вважається достатньою для забезпечення участі іноземного інвестора в контролі підприємства. Однак більшість авторів вважають, що принаймні 25% іноземних інвестицій розглядається як мінімум для того, щоб забезпечити іноземним інвесторам реалістичну та ефективну участь в організаційному контролі компанії. Таким чином, основними характеристиками прямих іноземних інвестицій є такі: іноземний інвестор має право контролювати організацію; іноземний інвестор має право отримувати прибуток або брати участь у прибутку, отриманому організацією, залежно від рівня інвестицій.

У випадку портфельних інвестицій інвестор не має права контролю (тому вважається інвестиційним рантьє), тоді як у прямих іноземних інвестиціях інвестор має право контролювати компанії та брати участь у процесі прийняття рішень. Таким чином, це пов'язано з активною роллю інвесторів у загальній діяльності компанії. Ці інвестиції розглядаються як

підприємницькі заходи. Коли мова йде про іноземних непрямих інвесторів, інвестиції здійснюються переважно у формі фінансового капіталу за межами рідної країни, тоді як у разі прямих іноземних інвестицій інвестор вкладає кошти у виробничі фактори (фінансовий капітал, технології, робочу силу та ноу-хау) за межами країни базування [5].

У літературі існують різні позиції щодо оцінки важливості ПІІ для економіки приймаючої країни. Це питання викликає багато суперечок і дискусій в науковому середовищі. Загалом ПІІ вважаються надзвичайно вигідними для країн, які продовжують процес системної трансформації, оскільки перехідні економіки стикаються з багатьма перешкодами, зокрема, відсутністю капіталу. Прямі іноземні інвестиції, які є зовнішнім джерелом інвестицій, допомагають вирішити цю проблему. Деякі економісти також висловлюють сумніви щодо їх фактичного впливу на створення сталого економічного зростання, інтелектуальний потенціал приймаючої країни або їх роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку [6]. Проте світовий досвід дозволяє зробити висновок, що серед ефектів, які генерують ПІІ, переважають позитивні ефекти (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Потенційні позитивні ефекти та негативні наслідки ПІІ в приймаючій країні

Потенційні позитивні ефекти ПІІ	Потенційні негативні наслідки ПІІ
<i>Рівень підприємства</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - розвиток і розширення виробництва, - підвищення продуктивності праці, - доступ до інвестиційного капіталу, - доступ до глобальних мереж продажів і розподілу, - трансфер західних технологій і ноу-хау, - покращення конкурентоспроможності, - збільшення фінансування НДДКР 	<ul style="list-style-type: none"> - звільнення робочої сили, - деінвестування та скорочення виробництва, - передача НДДКР за кордон
<i>Національна та регіональна економіка</i>	
<ul style="list-style-type: none"> - збереження існуючих і створення нових робочих місць, - підвищена заробітна плата, - зростання реального доходу, - збільшення податкової бази, - зростання обсягів експорту, - професійне навчання, - надання соціальних послуг місцевим громадам, вплив на місцеву та регіональну економіку, - збільшення можливостей для місцевих компаній постачати продукцію іноземним компаніям 	<ul style="list-style-type: none"> - залежність від іноземного капіталу, - зовнішнє управління місцевими економіками, - знищення місцевих фірм, нездатних конкурувати з підприємствами з ПІІ, які підтримуються державними інвестиційними стимулами та отримують вигоду від трансфертного ціноутворення, - декваліфікація, - регіональна спеціалізація на малокваліфікованому, трудомісткому виробництві, - розвиток «подвійної економіки», - нестабільність західних інвестицій

Джерело: [7]

Вплив прямих іноземних інвестицій на економіку приймаючих країн багатогранний у різних сферах і набагато глибший, ніж спричинений лише припливом капіталу. Вплив припливу ПІІ на ринок праці особливо важливий для приймаючої країни. Транснаціональні корпорації та прямі іноземні інвестиції, які вони здійснюють, відіграють важливу роль у формуванні ситуації на ринку праці приймаючої країни шляхом створення робочих місць та підвищення кваліфікації робочої сили. Вплив ПІІ на ринок праці приймаючої країни не зрозумілий, це прямий і непрямий вплив. Тому в літературі з цього питання розрізняють первинні та вторинні ефекти впливу ПІІ на ринок праці приймаючої країни [8]. Як первинні, так і вторинні ефекти можуть мати позитивний і негативний вплив на цей ринок. Цей вплив зазвичай аналізують у трьох напрямках: кількісному, якісному та локальному [9, с. 84-85].

Серед кількісних первинних і вторинних ефектів припливу капіталу від прямих іноземних інвестицій на ринок приймаючої країни вчені виділяють важливий позитивний ефект - створення робочих місць (в основному це стосується інвестицій з нуля, які збільшують чистий капітал) у сфері високих технологій і сучасних послуг. Цей ефект значною мірою залежить від галузі та галузевої структури прямих іноземних інвестицій [10, с. 55].

Досвід країн ЄС показує, що значні обсяги ПІІ з Німеччини та Австрії в Східну, Центральну та Південно-Східну Європу сприяли економічному зростанню та зайнятості, зменшенню бідності та соціальної нерівності на початку 1990-х років. Такі висновки підтверджуються результатами дослідження впливу прямих іноземних інвестицій на економіку 17-ти країн Центральної, Східної та Південно-Східної Європи (Чехія, Угорщина, Польща, Словаччина, Словенія, Естонія, Латвія, Литва, Болгарія, Хорватія, Румунія, Албанія, Боснія і Герцеговина, Косово, Чорногорія, Північна Македонія та Сербія) у період з 1993 по 2020 рік [11].

Вплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на економічне зростання залежить від рівня доходів і якості інституційного середовища. Баїашвілі Т. і Гаттіні Л. дослідили ці зв'язки на основі даних для 111 країн, починаючи з 1980 року. В результаті дослідження вчені виявили, що вигоди від ПІІ не накопичуються механічно та рівномірно між країнами. Натомість між рівнем доходу країни та розміром впливу ПІІ на зростання існує зв'язок у формі перевернутої U. Для країн із середнім рівнем доходу ефект є більшим, ніж для країн з низьким доходом, але позитивний ефект зменшується для країн із високим доходом [12].

Досліджуючи вплив ПІІ на економічне зростання в країнах Південної Америки, вчені виявили довгостроковий позитивний зв'язок між ПІІ та зростанням у регіоні за період 1980–2015 рр. [13]. Перевірка взаємозв'язку макроекономічних показників і чистих надходжень ПІІ для стимулювання економічного зростання у вибірці європейських країн, що розвиваються, і підвибірці країн Вишеградської групи за період 1997-2017 рр. показала, що більші чисті надходження ПІІ є важливим фактором економічного зростання на рівні загальної вибірки та в країнах Вишеградської групи [14].

Отже, прямі іноземні інвестиції є рушієм економічного зростання, їх надходження сприяє підвищенню продуктивності шляхом надання необхідних фінансових ресурсів, кращих технологій та управлінських навичок приймаючим країнам. ПІІ, як правило, спрямовуються в ті виробничі сектори та ключові інфраструктурні об'єкти, які мають фактичні та потенційними порівняльні переваги. ПІІ збільшують темпи технічного прогресу в приймаючій країні через ефект розповсюдження знань, який часто називають зовнішніми ефектами або переливом ефективності, від більш просунутих технологій і методів управління, які використовують іноземні фірми. Цей вплив ПІІ на економічне зростання залежить від рівня технологічного прогресу приймаючої економіки, економічної стабільності, державної інвестиційної політики, ступеня відкритості та кількості людського капіталу.

Література

1. OECD Benchmark Definition of Foreign Investment, 3rd edition. Paris, 1996. URL: <https://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/2090148.pdf>.
2. Karaszewski W. *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne: Polska na tle świata*. Toruń: TNOiK Dom Organizatora, 2004. s. 20.
3. Moosa I. *Foreign Direct Investment. Theory, Evidence and Practice*. New York, 2002. URL: https://www.researchgate.net/publication/265453721_Foreign_Direct_Investment_Theory_Evidence_and_Practice.
4. Hill C. W., Hult G. T. *International Business: Competing in the Global Marketplace*. NY: Cengage Learning, 2007.
5. Kukaj H., Ahmeti F. B. *The Importance Of Foreign Direct Investments On Economic Development In Transitional Countries: A Case Study Of Kosovo*. *European Scientific Journal*. 2016. Vol.12. No.7. URL: <http://dx.doi.org/10.19044/esj.2016.v12n7p288>.
6. Weresa M. A. *Skutki inwestycji zagranicznych dla gospodarki kraju przyjmującego – doświadczenia Polski [w:] Rola inwestycji zagranicznych w gospodarce. Zeszyty BRE Bank-Case*. 2002. nr 62. S. 7-12.
7. Pavlinek P. *Regional Development Implications of Foreign Direct Investment in Central Europe*. *European Urban and Regional Studies*. 2004. Vol. 11(1). P. 47–70.
8. Witkowska J. *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a rynek pracy w kraju przyjmującym – aspekty teoretyczne*. *Ekonomista*. 2000. nr 5.

9. Kysik-Uryszek A. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w gospodarce regionu – teoria i praktyka. Warszawa: Wydawnictwa Fachowe, 2010.
10. Jarus O. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a zatrudnienie w Polsce w latach 2003-2013. *Studia Ekonomiczne*. 2016. №292. S. 53-79.
11. Knapp A. Foreign direct investment strengthens Central and Eastern Europe's economies. URL: <https://wiiw.ac.at/foreign-direct-investment-strengthens-central-and-eastern-europe-s-economies-n-578.html>.
12. Baiashvili T., Gattini L. Impact of FDI on economic growth: The role of country income levels and institutional strength. *EIB Working Papers*. 2020. №02. <https://www.eib.org/en/publications/economics-working-paper-2020-02>.
13. Owusu-Nantwi V., Erickson C. Foreign direct investment and economic growth in South America. *Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 46 (2). pp. 383-398. <https://doi.org/10.1108/JES-11-2017-0323>.
14. Ercegovac D., Momčilović M., Račić Ž. The Impact of Macroeconomic Indicators and FDI Inflows on the Economic Growth. 6th EMAN Selected Papers. 2022. <https://doi.org/10.31410/EMAN.S.P.2022.1>.

Колодка Н.С.
старший аудитор в PwC Ukraine
м.Київ, 01032, Україна

ДЖЕРЕЛА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ КРАЇН, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙСЬКОВОГО ВТОРГНЕННЯ

Підтримання життєдіяльності економіки країни під час воєнного конфлікту та відновлення після війни є критично важливими аспектами для будь-якої держави. Воєнні дії часто призводять до серйозних зруйнувань і руйнувань у всіх сферах економіки – від інфраструктури та промисловості до соціальних служб і фінансової системи. В той час, як конфлікт завершено, настає фаза відновлення, яка включає в себе оцінку збитків, відновлення інфраструктури, соціальна підтримка та інші процеси, які спрямовані на швидке повернення до попередніх масштабів економіки та розвитку суспільства [1].

Важливою частиною процесу відновлення є робота над зміцненням стійкості та запобігання подібним конфліктам у майбутньому через дипломатію, міжнародну співпрацю та встановлення миру.

Критично важливо розуміти, що процес відновлення економіки та інфраструктури не має чіткої точки початку або кінця, він є невіддільним процесом від інших державних рішень, які приймаються як у конфліктний період, так і пост-конфліктний.

Економіка країни, що страждає від військових дій, перелаштовується на нові рейки, де значна частина бюджетних коштів спрямовується саме на